

CZAKÓ GÁBOR
Nyelveken szólás

Egy téli délutánon elment Borihoz két sógornője, Gabi és Lulu, hogy tésztát készítsenek, merthogy Bori kapott a férjétől egy tésztagépet, ami keveri is, gyúrja is, metéli is. Talán meg is eszi?

Úgy belefeledkeztek a munkába meg a csacsogásba, hogy azon vették észre magukat, hogy ki-ki anyukája hagyományos módján kerített az ölébe egy alkalmas edényt, s abban gyúrta a maga adagját. Azaz a közöset, mert csak a végeredményt szándékoztak szétoztani. Közben persze évődtek és beszélgettek, mert a közös munka leginkább ilyesmire való.

Az elegáns kék tésztagép – ha rajta múlt volna – elfordította volna tészta kibocsátó csőrét a komolytalan nőszemélyektől.

Bori gyerekei Ágoston, a középső csoportos óvodás, Sári, a kiscsoportos, Mária, a másfél éves ugyan csak játszottak a maguk játékaival. Ágoston például különféle dolgokat – fákát, gombákat, házakat rajzolt, aztán szépen kivágta őket. Sári a babáját öltöztette-vetkőztette, Mária sé tált a társaságban a nagy kerek mosolyával.

A legfiatalabb sógornő, Lulu mesélt első iskolai munkatapasztalatairól: két hete napközis tanító néni-ként dolgozott.

– Képzeljétek, a gyerekek többsége olyan mocskosan beszél, hogy néha egyszerűen nem kapok levegőt.

A sógornők terjedelmesen hozzászóltak a témához.

– Ez a nyelvük.

– Ilyen az újmagyar beszéd – állapították meg.

– A gyerekek alulmúlják a hajdani rosszhírű kocsisokat és őrmestereket.

Végre a legkisebb is szót kapott, s elmondhatta, hogy milyen megoldásra jutott.

– Vágtam egy csomó cédulát, amikre a trágyszájúakkal minden este leíratom hazamenetel előtt: Kedves apu és anyu, ma ezt mondtam az iskolában. Majd következnek az elképesztő káromkodások.

– És? – kérdezte a másik kettő, majd meg is előlegeztek bizonyos szülői válaszokat, hiszen a gyermekek nyilván nemcsak az iskolában társalognak az anyas és apanyelvükön, hanem odahaza is így cseveg a család, tehát levelük nagy meglepetést aligha okozhatott.

Mert pont, pont, pont, és pont, pont, pont...

– Támadt egy kis ribillió – folytatta Lulu. – A csemetéikért érkező szülők egy része köszönte az értesítést, másika az írás gyakorlásának fontosságára helyezte a hangsúlyt, mert bizony az ő kis Lumpáciájának ez a gyenge oldala, a többi pedig nem a kedves tanító nénire tartozik...

Váratlanul megszólalt a Magyarország jelenleg legritkább női nevét viselő, pirinyó kisleány. Magas hangon, akár egy pintyőke madárka, aki azt énekl, hogy *pjü-pjü*, és ezt változtatja a maga pentatón rendszerében, míg Mária hasonló hangfekvésben ugyan, de sokkal változatosabb hangokat bocsátott ki. Jellesül valami ilyesmit:

– Csellyi mi pü lyegeni. – Persze, meglehet, hogy nem egészen így hangzott, mert suta nyelvecskéje még nem birkózott meg minden hanggal, ám az is lehet, hogy éppen ellenkezőleg, fölényes biztonsággal bocsátotta szárnyra őket. Mert nem birkózott: táncoltatta őket a nyelve hegyén. Az emberbeszédnél sokkal gyorsabban, szinte egyben ejtette az egész szöveget, ami talán hosszabb is lehetett, csak hát a fültanúk előadása alapján egyelőre ennyit és így sikerült lejegyezni. A mesélők abban megegyeztek, hogy ly-t hallottak, s nem j-t, továbbá a madárszóhoz hasonlóan dallamos volt a hangzása, és a hangok zenei ívet követve szinte egymásból következtek.

– Mit mond? – vágott egymás szavába Lulu és Gabi. Csak úgy, persze, mert kérdésükre nem vártak választ.

Angyal (Lébény, 2008)

Erre Bori a nagyobbik lányához fordult.

– Sári, kérdezd meg tőle!

Sári letette félpucér babáját, s ráborított egy takarót.

– Melimi li guli? – kérdezte sebesen pörgő nyelvel. Az ő beszéde kissé keményebben, vagy inkább kevésbé lágyan hangzott. Kiejtése viszont gyakorlatbannak látszott.

Mária különös, igen messziről jövő pillantást vetett rokonaira, mintha egy távoli csillagról tekintett volna rájuk. Aztán megismételte:

– Csellyi mi pü lyegeni. – Mária föltornászta magát a Sári melletti kisszékre. Sári fordított:

– Puha a tészta.

Megnézték, tényleg. A három sógornő erősen csodálkozott:

– Milyen nyelven beszélnek ezek a kislányok? Honnan tudja Mária, hogy milyennek kell lennie a tészának?

Sári vállat vont, Mária pedig az evilági élvezetekhez fordult. Kivette a babát a takaró alól.

Bori némi magyarázattal szolgált.

– Amikor Sári másfél éves volt, akkor Ágoston fordított. Akkor még tudott vele ezen a nyelven társalogni. Rendszeresen tolmácsolt nekem, de mára már elfelejtette az „eredeti beszédet”.

– Minden gyermek ősnyelvét? – kérdezte Gabi, de nem kapott választ sógornőitől. – A magyarok? Netán-tán az emberiség ősnyelvét? – Maga kereste a választ: – Valaha mi is értettük ezt a nyelvet?

Három reccsenés

Pipás Böske utolsó kívánsága ugyan mi más lehetett volna, minthogy elszívhasson még egy tömés dohányt?

Az ítélethirdető bíró beleegyezett, a pirosképű hóhér morgott: – Legföljebb tíz perc.

– Miért éppen tíz? – kérdezte halkán a bíró.

– Mert annyi elég, rablógyilkosnak elég, bíró elvtárs. Nézzen rá! Ha megengedné neki, ez képes volna holnap reggelig színi egy tömés dohányt!

Pipás Böske tényleg rablógyilkos volt, mégpedig háromszoros, élete-halála párjával, Bandival együtt, aki két hete ugyanezen a Menyasszonyon szenvedett ki, amelynek tövében most Böske ült, és tömte a pipáját a bilincselt kezével. Háttal ült az egyetlen oszlopból álló bitónak. Válla fölött oda is vakkantott: – Bocs!

Neki a Menyasszony Vőlegény lesz. Nem nézett rá, látta eleget, amikor a kockatermetű fegyőrnök lekísérték ide, a Halál Udvarára. Kútjába inkább, mert annyira szűk volt, hogy Böske alig tudott úgy leülni a téglázott földre, hogy ne lásson semmit és senkit, csak az eget.

Micsoda ég az, amiből semmi sem látszik?!

Éjjel nem aludt semmit. Az ablakhoz szorított arcával próbált kilesni a ferde külső deszkaborítás fénynyílásán át. Egy messzi toronyóra kongatta az időt: minél többet jelzett, annál kevesebb maradt belőle...

Három óra tájban a rácson túl derengeni kezdtek a felhők. Képzeletében mindenfélék, lapos meg tornyos,

iramló és lomha. Az alsók – paripák és sasok? – keletre özönlének, a fölöttük lévőek – hajók? – nyugatra, és mind egymás hegyén-hátán... Valóságos látványában azonban mintha nemcsak zárva volna az ég, de el is volna torlaszolva, még egy árva csillag sem fuldoklik a feketeségében. Mintha csapda volna, akár a patikus lakása, ahova utoljára törtek be Bandival. Már mint Bandi mászott be az ablakon, Böske pedig vigyázott, és támasztotta a létraként alkalmazott kerítésajtót, majd rakta zsákba, hordta a trafóház mögött várakozó taligára a szajrét. Az elhagyott bikaistállóban rongyokkal betömtek az ablakot, hogy ne szökjön ki áruló lámpafény, aztán hatalmas muriba kezdtek. A tömérdek pénz és ékszer mellett került a patikustól kolbász és szalámi, meg olyan különös italok, amelyeknek a címkéjét sem tudták kibetűzni. Finomak voltak, jaj, de finomak! Magyarországon olyant biztos nem kóstolt soha senki! Még a patikus sem, mert bontatlan üvegek voltak. Ugyan mire tartogatta? Bandinak? Nekünk? Már az a buli, az a szivornya megérte!

Fölpöfékelt néhány füstkarikát, hadd vegyüljenek, hadd sokasodjanak.

Szegény Bandi! Már nem szegény, oda ért már, ahová igyekezett. Ahová én is tartok. Ezt többször elmondta magában, mert Bandi nélkül mit ér az élet?

Hová?

– Hess! – kiáltotta hangosan a szemtelen belső kérdésre.

Amikor a smasszer-csajok érte jöttek, akkor a felhőkre már vetett valami fényt a túloldalról a Hold,

amelytől megvadultak, szédítően kavarogtak, a lovak halakká olvadtak, a hajók macskákká és falevelekké, az egyik semmilyen maszat tulipánná, de nem nyitottak utat semerre.

– Letelt – szólt a bíró.

– Igenis! – felelt a hóhér. – Nálam még van tíz másodperc, kilenc, hét, igen, rögtön vége.

Nem fogy, nem ürül, hanem telik? Mivel fog megtelni?

Fölnevetett. Az jutott eszébe, hogy az akasztottak összecsinálják magukat: no, ezt hagyom rátok!

A pribékek megragadták Pipás Böskét. Mindkét bilincsét egyetlen folyamatos mozgással kikattintották, majd összekapcsolták a háta mögött, és derékszíjának vaskarikájára fűzték. Két lábát összeszíjazták,

fölemelték a sámlira, miközben főnökük már a fejére is húzta a csuklyát, majd nyomban utána rántotta a hurkot. Szakszerűen meg is húzta, hogy a nő álla alatt elakadjon.

Egy pillanatnyi szünet támadt. Majdnem abban a percben, amelyben a hajdani bíró eltörte a pálcát... No, ez most elmaradt, talán megdrágult a pálcá, meg amúgy is feudális csökevénynek számított, ezért csak a másodpernyi szünet maradt az avult szertartásból.

A reccsenés a régiek hangzását ismételte, a sóhaj pedig beszorult a törött gégebe:

– Uram Jéz...!

A gége és a csigolya reccsenéséhez tartozott egy harmadik is, az ártatlan meggyfapipáé a téglán: rípi-týára tört a hóhér vasalt bakancsa alatt.

Piroska néni keze (Alsópáhok, 1966)